

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΤΟΣ Α'

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1877

ΤΕΥΧΟΣ 10

Η ΕΠΙ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑ ΚΑΤΑΔΙΩΞΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ὁ Δημοσθένης ἕως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἀνεκηρύχθη ὁ κορυφαῖος τῶν ῥητόρων, καὶ τοιοῦτος ἀνεγνωρίσθη παρ' ὅλων ὅσοι μέχρι τῆς σήμερον ἠσχολήθησαν εἰς τὴν ῥητορικὴν, εἴτε ὡς ἐπικριταὶ εἴτε ὡς συντάκται ῥητορικῶν λόγων, μιμηταὶ ἢ ἐφάμιλλοι τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος. Ὁ Δημοσθένης εἶναι ὁ τέλειος καὶ ἀνυπερέβλητος ῥήτωρ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Ἀλικαρνασσῶος, τοῦ Λιβανίου, τοῦ Κυντιλιανοῦ, τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Φενελῶνος, τοῦ Δαγγεσῶ, τοῦ Λοκάρκου, τοῦ Βιλλεμαίνου, τοῦ Βλαίρου, τοῦ Σεριδάνου, τοῦ Βρούμου (Broug-ham). Νεώτεροι πολιτικοὶ καὶ ἱστοριογράφοι ἀκριβολογήσαντες ἀπαθῶς τὰς περιστάσεις τῆς ἐποχῆς τοῦ Δημοσθένους, ὁ Ἡρενος (Heeren), ὁ Νηδοῦρος, ὁ Γρότης (Grote), ὁ Βέκερος, ὁ Σζιφέρος, ὁ Βουλλαῖος (Beullée), ἀπέδωκαν δικαιοσύνην εἰς τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὸν ἄδολον πατριωτισμὸν τοῦ προμάχου τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς δυναστείας τῶν Μακεδόνων. Ἀλλὰ μίαν σελὶν τῆς βιογραφίας τοῦ μεγάλου ῥήτορος καὶ τοῦ ἀδαμιάστου πολιτικοῦ, τὴν ὁποίαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ νεώτεροι ἀντιγράφουσιν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, φαίνεται ὡς μελανὴ κηλὶς τῆς πολιτείας τοῦ Δημοσθένους, εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου διαψεύδουσα τὰς κρίσεις τῶν θαυμαστῶν τοῦ τελευταίου πολιτικοῦ τῶν Ἀθηναίων. Ἀληθῶς οἱ φίλοι τούτου ἀνευρίσκουσιν ἐν τῷ Παισανίᾳ (3, 33, 4), μίαν ἰσοδύναμον μαρτυρίαν πρὸς ἀπάλειψιν τῆς τοῦ Πλουτάρχου. Ἀλλ' αἱ μαθηματικαὶ μέθοδοι δὲν ἐφαρμόζονται εἰς τὴν ἱστορίαν ἐπίσης, αἱ δὲ ἀντιφατικαὶ φῆμαι τὰς ὑποίας ἀναγράφουσιν ἀφ' ἑνὸς ὁ Πλουτάρχος, ἀφ' ἑτέρου ὁ Παισανίας, εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου ἀφίνουσιν ὡς ὑπόλοιπον τὸ ἴσως ναί, ἴσως ὄχι· ὅπερ εἰς τὴν κρίσιν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνδρός δὲν εἶναι ἴσον τῷ μηδενί. Καθιστᾷ τοῦτον ὑπόπτου ὄχι ἀθῶου. Ἡ ἀθωότης τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος καὶ πολιτικοῦ ἐναργῶς ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων βιογράφων Βεκέρου, Σζιφέρου, Βουλλαίου κλ. διὰ τῆς ἀντιπαρά-

θέσεως τῆς τε ἀκεραιότητος αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν μηχανημάτων τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τοῦ γενναίου θανάτου αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν προσφορῶν τοῦ Ἀντιπάτρου. Μολαταῦτα αἱ βιογράφοι οὗτοι τοῦ Δημοσθένους ἐπαναλαμβάνουσι τὰς λεπτομερείας τῆς διηγήσεως τοῦ Πλούταρχου ἀποδίδοντες εἰς αὐτὴν ἀξίαν ἱστορικὴν ὅποιαν δὲν ἔχει πραγματικῶς. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην νομίζω οὐχὶ ἄσκοπον νὰ ἐπαναλάβω τὴν μελέτην τῆς σελίδος ταύτης τοῦ βίου τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ἐξετάζων ὑπὸ τε τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν δικανικὴν ἐποψιν τὴν καταδίωξιν αὐτοῦ.

Πολλαὶ ἀμφισβητήσεις ἠγέρθησαν περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Πλούταρχου ὡς πηγῆς τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Βεβαίως ὁ ἱατροφιλόσοφος οὐδαμοῦ δεικνύει τὴν κρίσιν, τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας, τὴν πολιτικὴν περὶνοιαν, τὴν ἀπάθειαν τοῦ Πολυδίου. Ὡς βιογράφος συνέλεξε ὅσα εὗρηκε γεγραμμένα ἰδίως κατὰ τοῦ Δημοσθένους ὑπὸ τοῦ Θεοπόμπου τοῦ κακολογωτάτου, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ Κορνήλιος Νέπωσ (maledicentissimus Ἀλκιβ. 11. 1.) τοῦ κακολογωτάτου ἀπάντων ἀνθρώπων, καὶ ῥήτορος ἀπασυχόντος, ἄνευ ἐλέγχου τῆς ἀληθείας, καὶ χωρὶς οὐδόλως ἢ ἀκριβολογήτη περὶ τῆς πίστεως τῆς πηγῆς ἐξ ἧς ἦντλεῖ τὰς πληροφορίες αὐτοῦ. Συνέλεξε τοῦλάχιστον τὴν ὕλην αὐτοῦ ἀμερολήπτως καὶ ἀπαθῶς; Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν παραλλήλων βίων ἐμόρφωσα τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Πλούταρχος ἐν αὐτοῖς προέθετο νὰ κολακεύῃ τοὺς μαθητὰς καὶ θαυμαστὰς καὶ προστάτας αὐτοῦ μᾶλλον ἢ νὰ ἐπαινέσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς. Ἰδίως εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Δημοσθένους ὁ Πλούταρχος φαίνεται οὐχὶ μόνον ἀκρίτως ἀποδεχόμενος καὶ μετὰ τινος κρυφίας εὐχαριστήσεως ἐπαναλαμβάνων ὅσα αἱ ἐχθροὶ τοῦ μεγάλου Ἑλλήνος διέδιδον κατ' αὐτοῦ ζῶντος, ἀλλὰ καὶ δολίως ἐν αὐτοῖς μόνοις ζητῶν τὰ στοιχεῖα τῆς συγκρίσεως τοῦ Ἑλλήνος πρὸς τὸν Ῥωμαῖον πολιτικόν. Ἴσως ὁ Χερωνεὺς γράφων τὸν βίον τοῦ Ἑλλήνος, καὶ ἂν ἤθελε, δὲν κατώρθωνε νὰ λησμονήσῃ πρὸς στιγμὴν τοὺς καυστικαὺς λόγους τοῦ ῥήτορος οἱ ἀγαίσθητοι Θηβαῖοι, καὶ τὴν κατσκιαφὴν τῶν Θηβῶν ὡς συνέπειαν τῆς πολιτικῆς τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἐμπάθειαν καὶ τὴν ἀκρισίαν τοῦ ἱστοριογράφου, πολὺ δ' ὀλιγώτερον τὴν πρὸς τοῦτον πίστιν τῶν νεωτέρων, ἀκολουθούντων ἀνεξετάστως ὡς μόνην πηγὴν τῆς ἱστορίας τοῦ Δημοσθένους τὸν Πλούταρχον. Εἶναι ἀληθῶς παράδοξον πῶς καὶ παρ' ἡμῖν ἐγένοντο ἀνεξετάστως δεκταὶ ὡς ἄρθρα πίστεως ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Παραλλήλων Βίων, αἱ κατὰ τοῦ ἀπαραμίλλου ῥήτορος καὶ πολιτικοῦ ἀνδρός συκοφανταὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ!

Ἐκληρονομήσαμεν, βεβαίως οὐχὶ ὅλας, ἀλλὰ τὰς πλείστας τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐλλείψεων τῶν ἐνδόξων προγόνων, καὶ θυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν πόσους εἶχε κεκηρυγμένους ἢ κρυφίους ἐχθροὺς ὁ Δημοσθένης ἐκ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἕνεκα ζηλοτυπίας ἢ φθόνου ἢ καὶ χρηματικοῦ συμφέροντος, ἐκ τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτῷ, ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῶν παρ' αὐτοῦ

καταδιωθέντων ἢ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καταδικασθέντων. Ἐκ τούτου δυνάμεθα καὶ νῦν ἐννοήσωμεν ὅποια ἡ δύναμις καὶ ὑπεροχὴ τοῦ Δημοσθένους παρὰ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, συνάμα δὲ ὅποια τεχνικὴ, ἐπίμονος, ἀσυνείδητος ἐργασία ἐν τῷ κρυπτῷ κατεβάλλετο πρὸς διάσεισιν τῆς κολοσσιαίας τοῦ Δημοσθένους πίστεως διὰ μυρίων σκευωριῶν, συκοφαντιῶν, κατηγοριῶν! Δὲν ἦτο δυσχερὲς ἔργον ἢ συλλογὴ αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀνέφικτος ἡ ἐξέλεγχις τοῦ ψεύδους εἰς ἱστοριογράφον οἷος ὁ Πλούταρχος. Οὕτω κατηγορεῖ τὸν Δημοσθένην ὡς κρυφίως ὑπερασπίζοντα κατὰ τὴν μεταξὺ Φορμίωνος καὶ Ἀπολλοδώρου δίκην ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιδίκους καὶ ἀτεχνῶς καθάπερ ἐξ ἐνὸς μαχαίραπωλείου τὰ κατ' ἀλλήλων ἐγχειρίδια πωλοῦντα τοῖς ἀντιδίκουσι. Εἶναι δεινὴ ποιότητι κατηγορία κατὰ μεγάλου ῥήτορος, καὶ προτοῦ ἐκφέρει αὐτὴν ὁ Χαιρωνεὺς ὡφείλε καὶ ἠδύνατο νῦν βεβαιωθῆναι περὶ τῆς ἀληθείας, διότι οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, εὐτυχῶς ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἦδη ἡ φράσις ταύτου περιέχουσα σαρκαστικὸν ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ πατρὸς τοῦ ῥήτορος, ὑποδεικνύει τὴν χαλὴν τοῦ βιογράφου. Ἀλλ' ἂν ρίψωμεν βλέμμα μόνον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους ὑπὲρ Φορμίωνος καὶ κατὰ Στεφάνου, ἀμέσως ἐξελέγχομεν τὸ ψεῦδος τοῦ Πλουτάρχου. Εἰς τὸν πρῶτον ὁ Φορμίων ἐνάγεται κατὰ τοῦ Ἀπολλοδώρου πρὸς ἀπόδοσιν κερκλαίων τῆς τραπέζης τοῦ πατρὸς τούτου Πασίωνος, τὴν ὁποίαν διεχειρίζετο ὁ Φορμίων. Κατὰ τῆς ἀγωγῆς ἀντιτάσσεται ἡ ἐνστάσις (παραγραφὴ κατὰ τοὺς ἀρχαίους) τοῦ Φορμίωνος ὅτι ἐγένετο συμβιβασμὸς δι' ἀποφάσεως δικαστητῶν. Κατὰ τὸ δικονομικὸν σύστημα τῶν Ἀθηναίων ἡ παραγραφὴ εἰσήγετο πρὸς συζήτησιν καὶ ἐκδίκασιν ὡς δίκη χωριστὴ τῆς ἀγωγῆς¹. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς περὶ τοῦ ἀπαραδέκτου ἐνστάσεως συνετάχθη ὁ παραγραφικὸς λόγος τοῦ Δημοσθένους ὑπὲρ Φορμίωνος. Ἡ παραγραφὴ τούτου ἐγένετο δεκτὴ καὶ διεγράφη τοῦ Ἀπολλοδώρου ἢ ἀγωγῆ. Ἡραδύτερον ὁ Ἀπολλοδώρος ἤγειρεν ἀγωγὴν ἄλλην κατὰ τοῦ Στεφάνου ὡς ψευδῶς μαρτυρήσαντος ἐπὶ τῆς παραγραφῆς τοῦ Φορμίωνος ὅτι τὰ παρὰ τούτου ἐνώπιον τῶν δικαστητῶν προσαχθὲν ἔγγραφον ἦτον ἢ διαθήκη τοῦ Πασίωνος· ὁ δὲ λόγος ὁ συνταχθεὶς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀγωγῆς κατὰ τὸν Στέφανον ἀποδίδεται εἰς τὸν Δημοσθένην. Ἔστω. Ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν πρώτην δίκην παρίστατο ὡς διάδικος μετὰ τοῦ Φορμίωνος ὁ Στέφανος, οὔτε εἰς τὴν δευτέραν ὁ Φορμίων ὡς ἀντίδικος τοῦ Ἀπολλοδώρου, οὔτε κατ' ἀμφοτέρας τὰς δίκας πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, οὔτε καὶ ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς πρώτης δίκης ἐξήρτηται ἢ τῆς δευτέρας. Εἶναι λοιπὸν ἀτόχρημα ψεῦδος ἡ φράσις τοῦ Πλουτάρχου ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐπώλησεν ἐγχειρίδια συγχρόνως εἰς δύο ἀντιδίκους. Ὑπὸ ἄλλην δ' ἔποψιν ἡ διαγωγὴ τοῦ ῥήτορος ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀνωτέρα πάσης μομφῆς. Ἐμισθώθη παρὰ τοῦ Φορμίωνος ἰνα γράψῃ λόγον ἐπὶ τῆς

¹ Ὡρα τὰ παρ' ἐμοῦ γραφέντα ἐπὶ τοῦ ἀττικῷ δικαίῳ ἐν τοῖς Δικαστικοῖς Χρονικοῖς Αὐγουστοῦ ε. ε. ἀρ. 22.

ἐνστάσεως περὶ ἀπαρδέκτου τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἀπολλοδώρου, καὶ συνέταξεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ βίβσει τῶν πληροφοριῶν τοῦ διαδίκου ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐνώπιον τῶν δικαιοκτῶν ὁ Ἀπολλόδωρος δὲν ἠμφισβήτησε τὴν προσχθεῖσαν διαθήκην τοῦ Πασίωνος. Ὁ Δημοσθένης δὲν ἐπρότεινεν ὡς μάρτυρα τούτου τὸν Στέφανον, οὐδὲ εἰς τοῦτον ὑπηγόρευσε τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, οὐδὲ περίστατο κατὰ τὴν κατάθεσιν αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν δικαιοκτῶν. "Ἄν ψευδῶς κατέθεσεν ὁ μάρτυς ἦτον ἄρα ὑπόχρεως νὰ ὑπερασπισθῆ αὐτὸν ὁ Δημοσθένης, διότι εἶχεν εἰς ἄλλην δίκην ὑπερασπισθῆ τὸν διάδικον ὑπὲρ οὗ ψευδῶς ἐμκροτόρησεν ὁ νῦν ἐναγόμενος εἰς ἀποζημίωσιν ἕνεκα τῆς ψευδοῦς αὐτοῦ καταθέσεως; Ὁ εὐλαβέστατος τῶν δικηγόρων οἷαςδήποτε ἄλλης ἐποχῆς ἢ χώρας δὲν ἤθελεν ἀρνηθῆ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ τῆς προηγηθείσης ὑπερασπίσεως τοῦ Φορμίωνος.

Μᾶλλον ὁ Χαιρωνεὺς ἐνασμενίζει εἰς τὴν ἐπὶ δειλίᾳ κατηγορίαν τοῦ Δημοσθένους, ἐπισωρεύων κατ' αὐτοῦ ὕβρεις διότι «ᾤχετο τὴν τάξιν ἀποδράς καῖσχιστα, καὶ τὰ ὅπλα ρίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς ἔλεγε »Πυθέας, αἰσχυνθεὶς ἐπιγεγραμμένης γράμμασι χρυσοῖς ἀγαθῇ τύχῃ». Ἡ δειλία τοῦ Δημοσθένους κατέστη ἀδιαφιλονείκητος καὶ παροιμιώδης εἰς τοὺς μεταγενεστέρους¹ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ Πλούταρχου. Πόσον ὅμως εἶναι ἀξίος πίστεως ὁ Πυθέας τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται ὡς μάρτυρα καὶ πηγὴν τῆς κατηγορίας, μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Γ' τοῦ Δημοσθένους.

«Καὶ μὴν οὐδὲ τὸν Πυθέαν παραλείψω τίς γὰρ οὐκ οἶδε τοῦτον, ὅτε ἤμην τὴν ὑπὲρ ὑμῶν τάξιν ἔχων εἰς τὸ πολιτεύεσθαι παρήει, ὡς δοῦλον ἐλαυνόμενον καὶ γραφὴν ξενίας φεύγοντα, καὶ μικροῦ πραθέντα ὑπὸ τούτων, οἷς ἡνῦν ὑπηρετῶν τοὺς κατ' ἐμοῦ λόγους ἔγραφε; κτλ.» Ὁ Πυθέας λοιπὸν ἦτον ἐκ τῶν ἀντιζήλων, ἐκ τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἐκ τῶν προσωπικῶν ἐχθρῶν, καὶ τὰς κατηγορίας αὐτοῦ μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὴν φυγὴν τοῦ Δημοσθένους λαμβάνει ὁ Πλούταρχος ὡς πηγὴν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Οὐδεὶς δύνάται σήμερον νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ Δημοσθένους ἐπὶ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης. Βέβαιον εἶναι ὅτι παρευρέθη κατὰ τὴν μάχην, καίτοι δυνάμενος νὰ μένῃ ἐν Ἀθήναις ὡς πολιτευόμενος, καὶ ὅτι ἔφυγε μετὰ τὴν ἥτταν τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἦτο λιποτάκτης; Βεβαίως ὄχι ἀφοῦ παρευρέθη εἰς τὴν μάχην. Ἐτρέπη ὅμως εἰς φυγὴν! Ἄν τοῦτο ἦτο διὰ τὸν Δημοσθένην ἔγκλημα πόσοι μᾶλλον αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ κατακριθῶσι στρατηγοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων χρόνων, πόσοι στρατάρχαι τοῦ Α' Ναπολέοντος καὶ τοῦ Γ' μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ νῦν ἐνδόξου προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας; Ἐρρίψε τὴν ἀσπίδα! Δὲν ἤξεύρω ἂν διὰ τὸν στρατιώτην ὅστις ἐμπιστεύεται εἰς τοὺς πόδας τὴν σωτηρίαν τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, εἶναι ἀμάρτημα ἢ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν ὅπλων. Ἴσως εἶναι ἀμάρτημα ἢ φυγὴ, ἂν ὅμως αὕτη δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ῥοπῆς τῆς νίκης καὶ τῆς τροπῆς τοῦ στρατοῦ,

¹ Ὁρα Boullée ἐκδ. Β' σελ. 297.

δὲν εἶναι βεβαίως ἔγκλημα ἢ μετ' αὐτὴν ἐγκατάλειψις τοῦ ὅπλου. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ δειλίᾳ κατηγορίαν μετὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ Δημοσθένους ἐπὶ τῶν Ἀρπαλείων ἠδύνατό τις νὰ ἐρωτήσῃ διατί ἂν ὁ Δημοσθένης ἐγένετο ἀληθῶς ἔνοχος λιποταξίας ἢ δειλίας (τοῦ ρίψαι τὴν ἀσπίδα) ὁ Πυθέας, ὁ Δείναρχος, εἷς ἐκ τῶν τόσων φανερῶς ἀντιπολιτευομένων καὶ προσωπικῶν ἐχθρῶν τοῦ Δημοσθένους, δὲν κατεδίωξεν αὐτὸν, ἐνῶ εἶχεν ἐκ τοῦ νόμου ὁ βουλούμενος τῶν Ἀθηναίων τὸ δικαίωμα τῆς γραφῆς κατὰ τοῦ δειλοῦ καὶ τοῦ λιποτάκτου; Ὅτε μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἥτταν διεψεύσθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ Δημοσθένους, ὁ δῆμος ἠθύμησε καὶ οἱ φιλιππίζοντες ἐρχίνοντο οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε ὁ Δημοσθένης ἐπαρουσιάσθη δίδων νέας ἐλπίδας καὶ θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἔλεγε μὴν ἀθυμεῖτε ἢ ἥττα ἡμῶν εἶναι ἔργον τῆς τύχης, ἀλλὰ συγχρόνως ἢ δόξα τῆς πόλεως, οἱ στρατιῶται ἄλλοι ἔπραξαν τὸ καθήκον αὐτῶν, ἄλλοι οἱ μετασχόντες τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης εἶναι ἄξιοι τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐπαίνων τῆς πόλεως — τότε ἦτον ἡ στιγμή νὰ φωνάξῃ ὁ Πυθέας — Σὺ Δημοσθενες εἶσαι ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς τῶν Ἑλλήνων, διότι Σὺ ἐλιποτάκτησας, διότι σὺ ἔδωκας τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς. Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην ἔχει τὸ θάρρος νὰ συγκαλέσῃ τὸν δῆμον ἐν ἐκκλησίᾳ, δημηγορεῖ, οἱ ἐχθροὶ τοῦ σιωπῶσι, καὶ ὁ δῆμος εἰς τὸν Δημοσθένην ἀναθέτει τὸ ἐγκώμιον τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντων, τὴν πρεσβεΐαν πρὸς τὸν Φίλιππον, καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς ἐν τῷ μέλλοντι σωτηρίας αὐτοῦ. Ὁ θρίαμβος τοῦ ῥήτορος παρὰ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην δὲν ἀποδεικνύει ἀνυπόστατον τὴν ἐπὶ δειλίᾳ καὶ λιποταξίᾳ κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ἐκφερομένην τυχαίως καὶ παρέργως, δέκα ἔτη μετὰ τὴν μάχην ὑπὸ τῶν διωκτῶν αὐτοῦ ἠττηθέντος καὶ φεύγοντος μακρὰν τῶν Ἀθηναίων; Καὶ ὅμως ἡ κατηγορία ἐπαναλαμβάνομένη παρὰ τοῦ Πλουτάρχου, εὔρετοσαύτην πίστιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὥστε πολλοὶ ὡς ὁμολογίαν τῆς δειλίας τοῦ Δημοσθένους ἐξήγγισαν τὸ δίστιχον τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ χαλκοῦ αὐτοῦ ἀνδριάντος:

Ἐἴπερ ἴσθι γνώμη βῶμην, Δημοσθενες, εἶχες,
 Οὐποτ' ἂν Ἑλλήνων ἤρξεν Ἄρης μακεδῶν.

Ὁ Beulléο οὕτως ἠρμήνευσεν αὐτὸ εἰς τὴν πρώτην του ἐκδοσιν, καὶ εἰς τὴν δευτέραν (σελ. 312) γερμίζει ἐξ σελίδας τυπογραφικᾶς συμβουλευόμενος πλείστους ἑλληνιστὰς ὅπως ἀνεύρη τί ἐννοεῖται ἄρα ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ — ἂν ὁ Δημοσθένης εἶχε τὴν ἀνδρίαν, γενναϊότητα, ἢ ἂν εἶχε τὴν ἰσχὺν ἔσθην θέλησιν; — ὡς ἂν ἦτε λογικὸν καὶ δυνατὸν νὰ στηθῇ ἀνδριὰς εἰς τὴν ἀνανδρίαν! Ἴνα προκτακλάδῃ τὴν πίστιν τοῦ ἀναγνώστου περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Δημοσθένους ἐπὶ τῶν Ἀρπαλείων, ὁ Πλουτάρχος ὡς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν διήγησιν τῆς καταδίωξεως τοῦ ῥήτορος, προτάσσει τὸν τοσοῦτον κοινῶς πιστευθέντα μῦθον τῆς ἀργυροκόχης. Δὲν διευκρινεῖ ἂν καὶ τοῦτον παρὰ τοῦ Θεοτόμπου

ἤρανίσαστο· ἀλλ' ὁ ἀποδεχόμενος δὲν φαίνεται ὀλιγώτερον ἄκριτος ἢ ὁ πλάσας τὴν κακοήθη συκοφαντίαν. Ὅτε ὁ διοικητὴς Βαβυλώνος Ἄρπαλος ἀποδράς μετὰ βαρυτίμων θυσσαυρῶν ἐζήτησεν ἄσυλον παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὁ Δημοσθένης μόνος ἐκ τῶν ῥητόρων ἐγνωμοδότησεν ὅτι ὄφειλον οἱ Ἀθηναῖοι, ἵνα μὴ περιέλθωσιν ἀδίκως εἰς διενέξεις μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ν' ἀποπέμψωσι τὸν Ἄρπαλον καὶ νὰ κατὰσχωσι τὸν ὑπεξαίρεθέντα θησαυρὸν ὅπως ἀποδώσωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ δῆμος ἤκουσε τὰς συμβουλὰς τοῦ Δημοσθένους, καὶ εἰς τοῦτον ἀνέθηκε τὴν κατάσχασιν. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων ὁ Δημοσθένης ἐθαύμασε χρυσὴν τινα κύλικα, ὃ Ἄρπαλος ἐνόησε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, καὶ γενομένης τάχιστα νυκτὸς, ἔπεμψεν αὐτῷ τὴν κύλικα μετὰ τῶν εἴκοσι ταλάντων τῆς ὀλκῆς αὐτῆς. Μέχρι τούτου ἡ διήγησις φαίνεται ἀπίθανος· διότι ὁ Δημοσθένης ἐξηκοντούτης ἤδη, ἐπολιτεύετο ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, δυνάμενος νὰ θησαυρίσῃ χρήματα καὶ δῶρα, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἐζήσῃ βίον λιτὸν ὀλιγαρκῆ καὶ σώφρονα, ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς του ἐργασίας πορισθεὶς μετρίαν περιουσίαν, καὶ περιφρονήσας τὰς προσφορὰς τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι ἂν εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν κλοπιμαίων τοῦ Ἄρπαλου δὲν ἤθελε προτείνει ὀριστικῶς εἰς τὸν δῆμον τὴν ἀποπομπὴν αὐτοῦ, τὴν κατάσχασιν καὶ τὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀπόδοσιν τῶν κλοπιμαίων· διότι μετὰ τὴν περὶ τούτων ἀπόφασιν τοῦ δήμου ὁ Ἄρπαλος δὲν ἦτο πλέον κύριος τῶν πραγμάτων, οὐδὲ εἶχε τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Δημοσθένης εἶχεν ἀνάγκην τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἄρπαλου ἂν ἤθελε νὰ καταχρασθῇ τῶν εἰς τὴν φύλαξιν αὐτοῦ ἐμπιστευθέντων· διότι τέλος εἰς τοὺς σωζομένους λόγους τῶν κατηγορῶν τοῦ Δημοσθένους δὲν ἀναφέρεται τι περὶ κύλικος ἢ περὶ τῆς ὀλκῆς αὐτῆς. Ἀλλὰ τὰ ἐπόμενα τῆς διηγήσεως εἶναι τὸ γελοῖον ἢ μᾶλλον τὸ κατὰπτυστον μέρος αὐτῆς. Τὴν ἐπιούσαν τῆς δωροδοκίας ὁ Δημοσθένης «εὖ καὶ καλῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου κατελιζάμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε. Καὶ κελευόντων ἀνίστασθαι καὶ λέγειν, διένευεν ὡς νὰποκεκομμένης αὐτῷ τῆς φωνῆς, οἱ δὲ εὐφρεῖς χλευάζοντες οὐχ ὑπὸ συνάγωγης ἔφραζον, ἀλλ' ὑπ' ἀργυράγχης εἰληφθαι νύκτωρ τὸν δημαγωγόν». Ὑποτιθεμένης ἀληθοῦς τῆς δωροδοκίας, οὐχὶ ὁ ἐξηκοντούτης μέγας πολιτικὸς καὶ ῥήτωρ, ἀλλ' ὁ μᾶλλον ἀφυῆς Ἀθηναῖος θέλων ν' ἀποφύγῃ τὴν συζήτησιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ προσποιούμενος τὸν ἀσθενῆ, ἤθελε μείνει κατ' οἶκον, δι' αὐτὸν τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον τῆς ἀσθενείας. Ὅχι μόνον τὸ τυλιγμα τοῦ λαιμοῦ καὶ ἡ ἀποκοπὴ τῆς φωνῆς εἶναι κωμῳδία ἀναξία πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ μόνον βλάξ ἄνθρωπος ὅπως πιστοποιήσῃ τὴν ἀσθενείαν αὐτοῦ, ἤθελε παρασταθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν «εὖ καὶ καλῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου κατελιζάμενος». Ἡ λύσις τῶν Ἀρπαλείων συμπληροῖ τὴν ἀποδείξιν τῆς ἀφύιας τοῦ μυθολόγου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπεμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν Ἄρπαλον, κατὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου γενομένου λόγου περὶ τῶν χρημάτων, «ὧν διηρπάκεσαν οἱ ῥήτορες (βεβαίως οἱ εὐνοικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἀρ-

πέλου αγορεύσαντες) ὁ Δημοσθένης ὁμοσε χωρῶν, εἰσήνεγκε ψήφισμα τὴν ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοὺς ἐκείνη δόξαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην».

Ἐνταῦθεν ἀρχεται ἡ ἀληθὴς ἱστορία τῆς καταδιώξεως τοῦ Δημοσθένους. Διὰ τῆς νίκης κατὰ τὸν ἀγῶνα περὶ τοῦ στεφάνου ὁ ῥήτωρ ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον σημεῖον τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τοῦ φθόνου τῶν ἀντιζήλων καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' εἰς τούτους προστίθενται πλέον καὶ οἱ μέχρι τοῦδε προσποιούμενοι τὸν φίλον. Ὁ Ὑπερίδης καὶ ἄλλοι ῥήτορες συμπολιτευόμενοι μετὰ τοῦ Δημοσθένους, εἶχον ἀγορεύσει θερμῶς ὑπὲρ τοῦ Ἀρπάλου, ὁ Δημάδης, ὁ Ἀριστογείτων, κύριος οἷδε πάσαι ἄλλοι, βεβαίως εἶχον δωροδοκηθῆ. Διὰ τοῦ ψηφίσματος τὸ ὅποιον ὁ Δημοσθένης ἔγραψε νὰ ζητηθῶσι καὶ καταδιωχθῶσιν οἱ λαβόντες παρὰ τοῦ Ἀρπάλου δῶρα, ὅλοι οἱ ὑποπτοὶ καὶ οἱ πραγματικῶς δωροδοκηθέντες ἐγένοντο πολέμοι τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἐνούμενοι μετὰ τῶν παλαιοτέρων ἐχθρῶν αὐτοῦ ἠναγκάζοντο πρὸς ἰδίαν σωτηρίαν νὰ στρέψωσι κατ' αὐτοῦ τὴν ἀνάκρισιν. Κατήγγειλαν λοιπὸν καὶ αὐτὸν ὡς δωροδοκηθέντα παρὰ τοῦ Ἀρπάλου, καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῇ συναίσθησει τῆς ἀθώότητος αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ καὶ περὶ αὐτοῦ ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐπρότεινε δὲ ἂν ἀποδειχθῆ ἔνοχος, τίμημα (ποινὴν) θανάτου. Ἡ ἀνάκρισις τοῦ Ἀρείου Πάγου διήρκεσεν ἕξ μῆνας, διεξαχθεῖσα ἐν ἄκρῳ μυστικότητι. Ἐλαβον ἀρκετὸν καιρὸν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δημοσθένους ἵνα ἐργασθῶσι παρὰ τοῖς Ἀρεοπαγίταις καὶ βεβαίως ἐκ τούτων πολλοὺς εἶχον φίλους. Ἡ Βουλὴ ἀπεφάνθη περὶ τῆς εἰς δίκην εἰσαγωγῆς μετὰ ὀκτὼ ἄλλων (Δημάδου, Κιφισοφῶντος, Πολυεύκτου, Ἀγνωμίδου, Ἀριστονίκου, Ἀριστογείτωνος, Φιλοκλέους, Χαρμιλέους) καὶ τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἀνέθηκε τὴν ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας εἰς δέκα ῥήτορας, τὸν Ὑπερίδην, τὸν Στρατοκλέα, τὸν Δείναρχον, τὸν Πυθέαν κλ. τοὺς ἀποφανθέντας ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῶν αἰτήσεων τοῦ Ἀρπάλου.

Ὁ Δημοσθένης ἦτον ἀθῶος, καὶ τῆς ἀθώότητος αὐτοῦ παρέχει πλήρη καὶ τελευταίαν ἀπόδειξιν ὁ διασωθεὶς λόγος τοῦ Δεινάρχου πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας. Ὁ Δείναρχος ἦτον ἐκ τῶν διακεκριμένων ῥητόρων τῆς ἐποχῆς καὶ πολεμίων τοῦ Δημοσθένους¹, συνέταξε δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ κατὰ τοῦ Δημοσθένους ἐκ 32 σελίδων ἐντύπων εἰς 80ν μέγα, ἔχομεν δὲ καὶ δύο λόγους

1 Ὁ Beullée ἐν σελ. 262 τῆς ἱστορίας τοῦ Δημοσθένους ἀράρει· «Dinarque démagogue de bas étage qu'il ne faut confondre avec l'orateur justement célèbre de même nom. Ἀλλὰ φάνεται ὅτι δὲν ἀνέγνωσε τὸν λόγον τοῦ Δεινάρχου, οὔτε τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως. Εἶναι παράδοξον ὅτι ὁ γάλλος συγγραφεὺς, κάτοχος τῆς ἐλληνικῆς, ancien magistrat γράφων τὸν βίον τοῦ Δημοσθένους περιπίπτει εἰς τοσαῦτα λάθη καὶ τηλικαῦτα ὡς λ. χ. ἐν σελ. 232 Eschine s'était pourvu devant l'assemblée du peuple, appelé par les Grecs le Graphé Paranomon. Γραφή παρανόμων ἦτον ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ!!! σελ. 261 la Décastérie, Tribunal d'Athènes, un des plus considérables après l'Aréopage κτλ.

τοῦ αὐτοῦ ῥήτορας κατ' ἄλλων δύο ἐκ τῶν διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν κατηγορουμένων κατὰ τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ κατὰ τοῦ Φιλοκλέους¹, πρὸς δὲ τούτοις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εὐρέθησαν καὶ τεμάχια λόγου τοῦ Ὑπερίδου κατὰ τοῦ Δημοσθένους. Εἰς τὸν λόγον τοῦ Δεινάρχου, ὅστις εἶναι πλήρης χολῆς, μετὰ πικρίας καὶ πάθους γεγραμμένος, δὲν εὐρίσκομεν ἀποδείξιν τινὰ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου. Ἀληθῶς εἶναι δευτερολογία, ἀλλ' ὁ κατήγορος προλαμβάνει τοὺς δικαστὰς «ἡμῖν τοῖς λοιποῖς συγγνώμην ἔχειν, ἂν τῶν αὐτῶν ἐνίοις περιπίπτωμεν, οὐ γὰρ ἵνα ἐνοχλῶμεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἵνα ὀργίζησθε μᾶλλον παροξυνόμενοι, δις περὶ τῶν αὐτῶν ἐροῦμεν». Ἄν λοιπὸν ὁ Στρατοκλῆς εἰς τὴν πρωτολογίαν ἀνέφερον, ἂν ὑπῆρχον ἀποδείξεις τῆς ἐνοχῆς τοῦ Δημοσθένους ἤθελεν ἐν συντόμῳ τὰς ἐπαναλάβει ὁ Δείναρχος. Συνήθως ἡ δευτερολογία ἦτον ἢ ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς πρωτολογίας, καὶ εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ὁ δευτερολογῶν δὲν ἀποφεύγει τὴν ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων, ἵνα παροξύνῃ τοὺς δικαστὰς. Ἀλλὰ τὸ μόνον ἐπιχείρημα τῆς κατηγορίας εἶναι τὸ φιλοδίκαιον τῆς Βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ ἀφοῦ ἡ Βουλὴ παρέπεμψε τὸν Δημοσθένην εἰς δίκην, πρέπει νὰ ᾖναί ἐνοχος. Τὸ ἐπιχείρημα οὐχὶ μόνον νομικῶς ἐξεταζόμενον δὲν παρέχει ἐνδείξιν ἐνοχῆς, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐξελέγχεται ῥητορικὸν σόφισμα, διότι οὐδαμοῦ ἀναφέρονται ἐνδείξεις ἢ λόγοι ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου· διότι αὐτὸς ὁ Δείναρχος δίδει ὡς λόγον τῆς ἀποφάνσεως τὸν φόβον τῶν Ἀρεοπαγιτῶν μήπως ἢ ἀπόλυσις τῶν κατηγορουμένων ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἀποδοθῆ εἰς ἀδυναμίαν αὐτῆς ἐπηρεασθείσης ἐκ τῆς τῶν κατηγορουμένων ἰσχύος ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν (Δείναρχος β' 2)· διότι οὐδὲ καὶ ἐγένοντο γνωστὰ εἰς τὸ κοινὸν αἰ διὰ τῆς ἀνακρίσεως συλλεγεῖσθαι πληροφορίαι, καὶ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Δημοσθένους (Ἐπιστολὴ Β') ἡ καταδίωξις αὐτοῦ ἐστηρίζετο εἰς τὰ ἀπόρρητα τῆς Βουλῆς· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστογείτων, καὶ ἄλλοι ἄλλοι ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς παραπεμφθέντων ἐκρίθησαν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἀπελύθησαν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι οὐδαμοῦ εὐρίσκομεν ὠρισμένας τὰς περιστάσεις τῆς εἰς τὸν Δημοσθένην ἀποδιδομένης δωροδοκίας. Ὁ Δείναρχος λέγει ὅτι ἐξήλεγξεν ἡ Βουλὴ τὸν Δημοσθένην ἔχοντα εἴκοσι τάλαντα, παρὰ τίνος, διὰ τίνος, ἐπὶ τίνι, καὶ πότε λαβόντα; οὐδὲν ὠρισμένον ἀπαντᾷται. Ποῖος τέλος πάντων ὁ λόγος ἢ ὁ σκοπὸς τῆς δωροδοκίας; Ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι ἀντιφατικαὶ αἱ πληροφορίαι τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων ἱστορικῶν, οἵτινες ἀναφέρουσι τὰ ὑπὸ τῶν συγχρόνων τοῦ Δημοσθένους ἱστορηθέντα ἢ θρυληθέντα. Κατὰ τινὰς ἐδέχθη

1 Γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν δικονομίαν τῶν Ἀθηναίων εἰσῆγето χωριστὴ κατηγορία δι' ἕνα ἕκαστον κατηγορούμενον πρὸς εὐστοχωτέραν διεξαγωγὴν καὶ ἐκδίκασιν τῆς κατηγορίας. Καὶ κατὰ τὰς νεωτέρας νομοθεσίας δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος ἵνα ἐνωθῆ ἡ συζήτησις τῆς κατηγορίας κατὰ τοῦ Δημοσθένους μετὰ τῆς κατὰ τοῦ Ἀριστογείτονος, μὴ ἀποδιδομένης εἰς αὐτοὺς συστάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἔπρεπε νὰ δικασθῆ εἰς ἕκαστος χωριστά. Εἰσῆχθη δὲ πρώτη ἡ κατὰ τοῦ Δημοσθένους κατηγορία πρὸς ἐκδίκασιν.

χρήματα τοῦ Ἀρπάλου ὅπως διευκολύνη τὴν φυγὴν αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ὑποτιθεμένης δωροδοκίας ὁ δῆμος εἶχεν ἀπορρῆσαι τὴν ἀποπομπὴν τοῦ Ἀρπάλου, οὐδέποτε λόγος ἐγένετο περὶ συλλήψεως ἢ κρητήσεως αὐτοῦ, οὐδέ ὁ Δημοσθένης ἦτον Ἀρχὴ ἀρμοδία πρὸς ἐκτέλεσιν τοιοῦτου μέτρου. Ὁ Ψευδοπλούταρχος ἀναφέρει ὡς ἀφορμὴν τῶν ὑπονοιῶν καὶ τῆς καταδιώξεως ἐπὶ δωροδοκίᾳ ὅτι ὁ Ἀρπαλος ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Δημοσθένους ἐδήλωσεν ὅτι ἔφραεν 720 τάλαντα, καὶ μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ εὐρέθησαν μόνον 350. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης δὲν κατηγορήθη ἐπὶ ὑπεξαίρεσει· ὅτι δῆθεν παραγγεληθεὶς νὰ φυλάττῃ ἢ παραλαβὼν τὸν θησαυρὸν τοῦ Ἀρπάλου, κατεκράτησε μέρος. Ἡ δ' ἐλάττωσις αὐτοῦ ἐνῶ δὲν πρέχει ἀφορμὴν καταδιώξεως οὐδ' ἐνδειξιν ἐνοχῆς ἐπὶ δωροδοκίᾳ τοῦ Δημοσθένους, διότι ὁ Ἀρπαλος ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ κακῶς ἢ νὰ παραστήτῃ ψευδῶς τὴν ἀξίαν τοῦ θησαυροῦ ὡς ἀνωτέραν τῆς πραγματικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲν συμβιβάζεται μετὰ τῆς κατηγορίας ἐπὶ δωροδοκίᾳ· διότι ἂν ὁ Δημοσθένης ἦτον ὁ φύλαξ τοῦ θησαυροῦ, καὶ συγχρόνως εὐκόλυνε τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἀρπάλου, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ δωροδοκῆθῃ πρὸς τούτου, δυνάμενος καὶ ἄνευ τῆς συμπράξεως τούτου νὰ ὑπεξαίρεσῃ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως φυλαττομένων πλείονα τῶν δοθέντων αὐτῷ δώρων.

Ἐπιβεβαιοῖ δὲ τοῦ Δημοσθένους τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν πρὸς τοῖς Ἀρεοπαγίταις ῥαδιουργίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, τὸ γεγονός ὅπερ ἐκ τῆς ἰδίας ἐπιστολῆς πληροφοροῦμεθα ὅτι μίαν πρώτην τῆς Βουλῆς ἀπόφασιν, ὡς ἀδικαιολόγητον ἀπέκρουσεν ἡ Ἐκκλησία «τὸ γὰρ οἷς ἐν ἡ Βουλῇ φήσῃ τοὺς ὁμοιωμοκότας δικαστὰς προστίθεσθαι μηδεμιᾶς ἀποδείξεως ῥηθείσης, τῆς πολιτείας παραχωρεῖν ἦν· ἐπειδὴ δὲ καλῶς ποιῶντες ἤσθησθε τὴν δυναστείαν ἢν τινες τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κατεσκευάζοντο ἑαυτοῖς, καὶ πρὸς τὰς ἀποδείξεις τοὺς ἀγῶνας κρίνετε, τὰ δ' ἀπόρρητα τούτων ἐπιτιμήσεως ἄξια εὐρήκατε, νοῖμαι δεῖν... τῆς ὁμοίας τυχεῖν σωτηρίας τοῖς τῶν ὁμοίων αἰτιῶν τετυχηκόσι (1467)» καὶ παρακατιῶν «ἐπειδὴ δὲ καλῶς ποιῶσα ἡ δικαία τύχη τῆς ἀδίκου κρατήσασα δις περὶ τῶν αὐτῶν ἀπέδωκεν ὑμῖν βουλευσασθαι τῷ μηδὲν ἀνέκεστον ἐψηφίσθαι περὶ ἐμοῦ, σώσατέ με, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ψηφίσασθε καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἄξια καὶ ἐμοῦ».

Ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Δημοσθένους φεύγοντος ἤδη ἐν Καλαυρίᾳ ἐξάγεται ὅτι δὲν ἐδικάσθη, οὐδέ καταδικάσθη, τοῦλάχιστον δὲν ἀπελογήθη κατὰ τὴν ἐπὶ δωροδοκίᾳ κατ' αὐτοῦ δίκην. Ὁ Πλούταρχος γράφει: «Ἐν δὲ πρώτοις αὐτοῦ τῆς Βουλῆς ἐκείνης καταψηφισαμένης εἰσῆλθε μὲν εἰς τὰ δικαστήριον, ὄφλων δὲ πενήκοντα τάλαντων δίκην, καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμωτήριον κίσχυνε τῆς αἰτίας, φασί, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος, οὐ δύναμένου φέρειν τὸν εἰργμὸν, ἀπέδρα, τοὺς μὲν λαθῶν τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων» καὶ τὴν παράδοσιν ταύτην ἠκολούθησαν πάντες οἱ νεώτεροι βιογράφοι τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἀντίθετος παράδοσις τὴν ὁποίαν διέσωσεν, ὁ Ψευδοπλούταρχος ἐν βίῳ τῶν Δέκα Ῥητόρων «ἄλλους ἔφυγε πεντα-

πλασίονα ἀποτίσαι μὴ δυνάμενος (εἶχε δ' αἰτίαν τριάκοντα τάλαντα λαβεῖν) ἢ ὡς ἔνιοι οὐχ ὑπομείνας τὴν κρίσιν», καὶ ὁ μᾶλλον τοῦ Πλουτάρχου ἀξιόπιστος Ἀππιανὸς¹ (ῥωμ. ἐμφυλίων 2, 15). «Καὶ Δημοσθένη, φασί, τὸν Ἀθηναῖον οὐδ' ὑποστῆναι τὴν ἐκυτοῦ δίκην, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἀγῶνος φυγεῖν». Καὶ αὕτη μοι φαίνεται ἀληθεστέρα ἐκ πολλῶν τεκμηρίων, ἐξ ὧν σημειῶ τὰ κυριώτερα.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ῥήτορες Ἀθηναῖοι ἔγραφον τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ δὴ τούτου ἕνεκα ἐγένοντο θαυμαστοὶ ῥήτορες. Ἐκ τούτου καταπίπτει τὸ ἐναντίον ἐπιχείρημα ὅπερ ἠδύνατό τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Δεινάρχου καὶ τῶν τεμαχίων τοῦ Ὑπερίδου. Ὁ Δείναρχος ἔγραψε τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐπὶ τῆ ὑποθέσει τῆς συζητήσεως τῆς κατὰ τοῦ Δημοσθένους κατηγορίας καὶ τῆς καταδίκης αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτοὶ καθ' ἐκυτοῦς δὲν παρέχουσιν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Δείναρχος ἀπήγγειλεν αὐτοὺς ὅπως ἐγράφησαν καὶ ὅπως σώζονται μέχρις ἡμῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἦτο δυνατόν ὁ Δημοσθένης αὐτὸς κατηγορούμενος νὰ μὴν ἐτοιμάσῃ τὸν λόγον τῆς ἰδίας υπερασπίσεως; Ἀλλ' ἔχνος τοιοῦτου λόγου οὔτε σώζεται, οὔτε παρὰ τῶν ἱστορικῶν μνημονεύεται, οὔτε παρὰ τοῦ Δημοσθένους ἀναφέρεται.

Ὁ Schaefer ἀκολουθῶν τὸν Πλουτάρχον, ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δημοσθένους λαμβάνει τὴν φράσιν «οὐκ ἔφυγον τὸν ἀγῶνα» παραλείπων τὸ λοιπὸν μέρος τῆς προτάσεως ἐξ ἧς ἐξάγεται ἡ ἐναντία ἔννοια. Ἡ ὅλη πρότασις (1472 ἐν τέλει) εἶναι τοιαύτη: «Καὶ γὰρ ἐμαυτοῦ κυρίου ἐποίησα, καὶ οὐκ ἔφυγον τὸν ἀγῶνα ἵνα μήτε προδῶ τὴν ἀλήθειαν (ἀρνούμενος δηλονότι διὰ τῆς ἀνθρωπείας τὴν ἐνοχὴν μου) μήτ' ἄκυρος ὑμῶν ἐμοῦ μηδεὶς γένηται» (ὅπως στερήσω τινὰ ἐξ ὑμῶν τοῦ δικαίωματος τῆς κρίσεως), ἀλλ' ὅτι βούλοισθε τούτῳ χρήσασθε». Κατ' ἐμὲ τὸ ἀρνητικὸν ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὸ ἔφυγον τὸν ἀγῶνα ἀλλ' εἰς τὴν ἐπομένην αἰτιολογίαν τῆς φυγῆς. Δηλαδή· ἔφυγον τὸν ἀγῶνα οὐχὶ ὅπως ἀποφύγω ἀπολογία ψευδῆ, ἢ περιφρονήσω τὴν ἐξουσίαν ὑμῶν, ἀλλ' ἵνα σᾶς ἀφήσω κυρίου νὰ πράξῃτε ὅ,τι βουλευθῆτε. Ὁ ἐναντιωματικὸς ἀλλ' ἵνα δὲν ἀφίνει ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ οὐκ ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον ἵνα μὴ προδῶ. Διὰ τούτου λοιπὸν δικαιολογεῖ ὁ Δημοσθένης διατὶ ἔφυγε τὸν ἀγῶνα. Δὲν ἀντίκειται δὲ τὸ χωρίον τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς «οὔτε γὰρ ἔγωγε τῶν Ἀρπάλου φίλων φανήσομαι γεγονῶς, τῶν τε γραφέντων» περὶ Ἀρπάλου μόνον τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα ἀνέγκλητον πεποίηκε τὴν πόλιν» ἐξ ὧν πάντων δῆλόν ἐστιν ὅτι καιρῶ τινι ληφθεὶς, καὶ οὐκ ἀδικήματι, τῆ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις ὀργῇ περιπέπτωκ ἀδίκως, τῷ πρῶτον εἰσιέναι. Ἐπεὶ τί τῶν δικαίων οὐκ εἶπον ἐγὼ τῶν σεσωκότων τοὺς ὕστερον κρινόμενους; ἢ τίνα ἔλεγχον εἶπεν ἡ Βουλὴ κατ' ἐμοῦ; ἢ τίνα νῦν ἂν εἶπειν ἔχοι; οὐ γὰρ ἐστὶν οὐδεὶς, τὰ γὰρ μὴ γενομένα οὐκ ἐστὶ ποιῆσαι γεγενῆ-

1 Ὁ Ἀππιανὸς ἦτον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ δικηγόρος· συνάμα δὲ ἱστοριογράφος δεικνύων πλείω τὸν Πλουτάρχου ἀκρίθειαν καὶ κρίσιν.

εθαι». Τὸ κρίνομαι δὲν σημαίνει συζητῶ κατηγορίαν, ἀλλ' ἀπλῶς καταδιώκομαι ἐνώπιον δικαστοῦ. Ἐν δὲ τῷ τεμαχίῳ τούτῳ ὁ Δημοσθένης γράφει μόνον ὅτι οὐδεμίαν δύναται νὰ προσχθῆ ἐνδείξις ὅτι αὐτὸς ἔπραξέ τι ὑπὲρ τοῦ Ἀρπάλου, χωρὶς δὲ νὰ πράξῃ ἀδίκημά τι, ἐπέσυρεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῶν λοιπῶν καταδικωμένων ὁγὴν τῆς πόλεως διότι ἢ κατ' αὐτοῦ κατηγορία εἰσῆχθη πρώτη. Ἐξ ὧν δὲ ὁ Δημοσθένης ὡς ῥήτωρ εἶπε καὶ ἔπραξεν, ἐσώθησαν οἱ μετ' αὐτὸν εἰσαχθέντες εἰς δίκην, διότι διὰ τῶν μέτρων, τὰ ὅποια ὁ Δημοσθένης ἐσυμβούλευσε, προσλήφθη πᾶσα ζημία καὶ πᾶς κίνδυνος τῆς πόλεως, ὥστε δὲν ὑπῆρχεν ἀφορμὴ καταδίκης τῶν ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις καταδικωμένων.

Δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν εἰς ἡμᾶς γνωστὴν νομολογίαν τῶν Ἀθηναίων ὅτι ὁ Δημοσθένης φεύγων τὸν ἀγῶνα καταδικάσθη ἐρήμην, διότι εἰς τοὺς ἀττικοὺς ῥήτορας ἀπαντῶμεν τοιαύτας ἐρήμην τοῦ καταδικωμένου καταδίκης χωρὶς νὰ φαίνεται κἄν ὅτι οἱ ἐρήμην δικασθέντες ὑπὸ τῶν Ἡλιαστῶν εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακοπῆς, τὸ ὅποσον ὁ νόμος ἐπέτρεπε κατὰ τῶν ἐρήμην ἀποφάσεων τῶν δικατητῶν ἐπὶ δικῶν ἰδίῳν (Θουκ. VI, 61. Λυκούργου κατὰ Λεωκρ. λα' 6)¹. Ἀλλ' ἐγείρονται σπουδαῖοι δισταγμοὶ καὶ περὶ τούτου, ἂν ἐπῆλθεν ἐρήμην συζήτησις καὶ καταδίκη τοῦ Δημοσθένους, ὅπως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὑποθέτοντες τὸν κατὰ Ἀριστογείτονος λόγον τοῦ Δειναρχοῦ ἀπαγγελθέντα ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ὅποιος παρὰ τοῦ ῥήτορος συνταχθεὶς ἐσώθη μέχρις ἡμῶν.

Ὁ Πλούταρχος ὀρίζει πεντήκοντα καὶ ὁ Ψευδοπλούταρχος ἑκατὸν πεντήκοντα τάλαντα τὴν ποινὴν εἰς ἣν καταδικάσθη ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ τοιαύτη ποινὴ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν δωροδοκίαν εἴκοσι τάλαντων. Κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ὁποῖους ἐπικαλεῖται ὁ Δείναρχος, ἡ ποινὴ τῆς δωροδοκίας ἦτο θάνατος, ἢ λόγῳ ἐλαφρυντικῶν περιστάσεων (κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν νεωτέρων) τὸ δεκαπλάσιον τοῦ λήμματος. Ἡ λοιπὸν πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν φράσιν τοῦ Δειναρχοῦ ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐξηλέγχθη παρὰ τῆς Βουλῆς ἔχων εἴκοσι τάλαντα ὡς σημαίνουσιν οὐχὶ ὅτι τόσα ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀρπάλου δῶρον, ἀλλὰ τόσα εὐρέθησαν παρ' αὐτῷ, ἐξηλέγχθη δὲ λαβὼν μόνον δύο καὶ ἕμισυ τάλαντα, καὶ τότε καταπίπτει ἢ διήγησις τῆς χρυσῆς κύλικος καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δέκα τάλαντων ἢ ἡ χρηματικὴ ποινὴ τοῦ Δημοσθένους δὲν εἶναι συνέπεια καταδίκης δικαστικῆς ἐπὶ δωροδοκίᾳ. Ὁ Δείναρχος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ὁ Δημοσθένης ὥρισεν ἐαυτῷ τίμημα, εἰ ἀποδειχθῆ ἔνοχος, θανάτου, καὶ θεωρεῖ ὡς ἀναμφισβητήτως τοιαύτην ποινὴν ἐπιβλητέαν εἰς τὸν κατηγορούμενον τὸ μὲν διότι αὕτη ἐκ τοῦ νόμου ὀρίζετο, τὸ δὲ διότι ταύτην ὁ κατηγορούμενος ὥρισε τίμημα τοῦ ἀγῶνος. Εἶναι λοιπὸν ἀσυμβίβαστος

¹ Ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τὴν ἐρήμην καταδίκην αὐτοῦ ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἀπελογήθη ἐνώπιον τοῦ δήμου καὶ τῆς Βουλῆς καὶ ἀπελύθη τῆς καταδίωξεως ἀνευ ἀνακοπῆς καὶ νέας δίκης ἐνώπιον τῶν δικαστῶν (Ξενοφ. Ἑλλ. Ἱστορ. Α', δ' 20).

πρὸς ταῦτα ἡ καταδίκη τοῦ Δημοσθένους μετὰ τὴν συζήτησιν τῆς κατηγορίας εἰς χρηματικὴν ποινὴν πεντήκοντα ταλάντων.

Ἡ ἀπόδρασις τοῦ Δημοσθένους ἐκ τῆς εἰρκτῆς μοι φαίνεται ἄλλος μῦθος, τὸν ὁποῖον ἀκρίτως παρεδέχθη ὁ Πλούταρχος, καὶ ἀβασανίστως ἠκολούθησαν αἱ νεώτεροι. Ἄν ὁ Δημοσθένης ἐφυλακίζετο, βεβκίως οἱ ἐχθροὶ τοῦ δὲν ἤθελον ἐπιτρέψει τοσοῦτον εὐκόλως καὶ ταχέως τὴν ἀπόδρασιν αὐτοῦ. Ὁ Πλούταρχος δὲν ἐξηγεῖ τὴν μετατροπὴν τῆς χρηματικῆς ποινῆς εἰς εἰρκτὴν. Ὁ δὲ Schaefer ἐξηγεῖ αὐτὴν ὡς προσωπικὴν κράτησιν μὴ δυναμένου τοῦ Δημοσθένους νὰ πληρώσῃ τὴν χρηματικὴν ποινὴν. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ὁ Δημοσθένης ἐλέγχει ἐπὶ ἀχαριστίᾳ τοὺς Ἀθηναίους διότι ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας «ἵνα εἰσπράξας τὰ (πρὸς αὐτὸν) ὀφειλόμενα καὶ τοὺς φίλους ἐρανίσας τὰ πρὸς ὑμᾶς (τοὺς Ἀθηναίους) διοικήσω...» καὶ μόνον αἰτοῦντος ἄδειαν ὅσον περ χρόνον τὴν ἔκτισιν δεδώκατε, ταῦτα μὲν οὐ συγχωρεῖτε, ἐρωτᾶτε δὲ τίς οὖν αὐτὸν κωλύει παρεῖναι καὶ ταῦτα πράττειν; Τὸ «τὰ πρὸς ὑμᾶς διοικήσω» ἂν δὲν ἀπατῶμαι, σημαίνει νὰ οἰκονομήσω τὸ ποσὸν περὶ τοῦ ὁποίου εἴμεθα εἰς διένεξιν, ἢ διαφορὰν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου! ¹). Οἷαδ' ἥποτε ὑμῶς ὑποτεθῆ αἰτία τῆς ὀφειλῆς, εἰς τὸν Δημοσθένην ἐχορηγήθη προθεσμία πρὸς ἔκτισιν. Διαρκούσης λοιπὸν αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ φυλακισθῆ ὡς ὑπερήμερος. Ἐὰν δὲ ὁ Δημοσθένης παρανόμως ἀπέδρα τῆς εἰρκτῆς, οὐδ' αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ζητῆ ἄδειαν ἐπανόδου, οὐδ' οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύνατο ν' ἀπαντῶσι «καὶ τίς τὸν ἐμποδίζει νὰ ἐπανέλθῃ, ἵνα εἰσπράξῃ τὰ ὀφειλόμενα πρὸς αὐτόν»; Πῶς λοιπὸν ἐξηγεῖται ἡ φυγὴ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀπαίτησις τοῦ δήμου;

Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Δεινάρχου ἐπιβεβαιῶνται ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐγένετο καταγγελία πρὸς τὸν δῆμον περὶ δωροδοκιῶν τοῦ Ἀρπάλου πρὸς ῥήτορας καὶ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Δημοσθένους ἀπεφασίσθη νὰ ἐνεργηθῆ δικαστικὴ ἀνάκρισις, ἀνατεθεῖσα εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Οἱ προσβεβλημένοι ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀντενεκάλεσαν τὸν Δημοσθένην πρὸς τὸν δῆμον, ἐπὶ τῇ αὐτῇ πράξει, καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ Δημοσθένους διετάχθη καὶ κατὰ τούτου δικαστικὴ ἀνάκρισις. Ἡ καταδίωξις αὐτοῦ λοιπὸν ἐγένετο κατ' εἰσαγγελίαν. Ἡ εἰσαγγελία ἦτο παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐν ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς καταδιώξεως, τὰ ὁποῖα διέφερον ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε τὴν ἀφορμὴν τῆς καταδιώξεως καὶ κατὰ τὴν προανάκρισιν (ὡς λέγομεν σήμερον). Ἡ γραφὴ λ. χ. ἦτον ἡ καταδίωξις τὴν ὁποῖαν ὁ ἰδιώτης Ἀθηναῖος, ἔχων πλήρη τὴν ἐνάσκησιν τῶν τοῦ πολίτου δικαιωμάτων, ἐπεχειρεῖ κατὰ τοῦ παραβάτου τοῦ νόμου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας, ἀναδεχόμενος τοὺς κινδύνους τῆς καταδιώξεως. Ἡ εἰσαγγελία ἦτον ἢ παρὰ τῆς Βουλῆς ἢ τοῦ δήμου διατασσομένη καταδίωξις διὰ πράξιν προσβάλλουσιν ἀμέσως τὴν πολιτείαν. Εἶχε δὲ

¹ Ὅρα τὴν σημασίαν τοῦ ὅρου πρὸς τινὰ εἰς ἀντίθεσιν τοῦ κατὰ τινος ἐν τῇ διατριβῇ μου περὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν Δικαστικοῖς Χρονικοῖς φύλλον 19 σελ. 150.

τοῦτο ἰδιάζον ὅτι ὁ καταγγείλας τὴν πρᾶξιν δὲν ὑπέκειτο εἰς κανένα κίνδυνον ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῆς καταδίωξης, ἢ προανάκρισις διεξήγετο οὐχὶ παρὰ τοῦ Ἄρχοντος, δυνάμει τῆς τακτικῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας, ἀλλὰ παρὰ τῆς Ἀρχῆς εἰς ἣν ἐνετείλατο τὴν ζήτησιν (ἀνάκρισιν) ἢ Βουλὴ ἢ ὁ δῆμος, καὶ μετὰ τὴν προανάκρισιν ἢ ἡ Βουλὴ ἐπέβαλε χρηματικὴν ποινὴν μέχρι 500 δραχμῶν ἢ εἰσήγετο δίκη ποινικὴ εἰς τὸ δικαστήριον, τὴν Ἡλικίαν συγκειμένην ἐκ χιλίων πεντακοσίων δικαστῶν καὶ ἑνός. Ἐπὶ δὲ τῇ τελευταίᾳ τῆς ὑποθέσεως, ἐξαιρετικῶς κατὰ τὴν ἐπι εἰσαγγελίας διαδικασίαν, ὁ εἰς δίκην εἰσαγόμενος προφυλακίζετο. Ἡ προανάκρισις τῆς Βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ τὴν ἐπὶ ἑξ μῆνας, κατ' αὐτὴν δὲ φαίνεται ὁ Δημοσθένης δυσπιστῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν Ἀρεοπαγιτῶν καὶ προκαλῶν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν περιστάσεων τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ δωροδοκίας (Δεινάρχου λόγος κατὰ Δημοσθ.). Ἀλλὰ μετὰ τοὺς ἑξ μῆνας ἡ Βουλὴ ἀπεφάνητο (ἐξέδοτο βούλευμα, διότι τοῦτο μόνον ἐνταῦθα σημαίνει τὸ ἡ Βουλὴ κατεψηφίσατο)¹ περὶ τῆς εἰς δίκην παραπομπῆς τοῦ Δημοσθένους, διώρισε δέκα ῥήτορας ὅπως ὑποστηρίξωσι τὴν κατηγορίαν καὶ δὲν ἀπελείπετο εἰμὴ ἢ προφυλάξεις τοῦ Δημοσθένους ὅπως εἰσαχθῆ πρὸς συζήτησιν ἢ δίκην.

Ὁ Δημοσθένης ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ δὲν δικαιολογεῖται ὡς ἀποδράς ἐκ τῆς φυλακῆς. Αἱ φράσεις του ἐξηγοῦσι τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀπέφυγε τὴν προφυλάξιν καὶ τὸν ἀγῶνα οὐχὶ ἀπελπίζόμενος διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς δίκης, ἀλλὰ μὴ ὑποφέρων τὸ ὄνειδος τῆς εἰρκτῆς καὶ τὴν κακοπάθειαν τοῦ σώματος. «Καὶ μὴν τὸ ἀπελθεῖν οὐκ ἂν εἰκότως ὀργὴν πρὸς με ποιήσειεν· οὐ γὰρ ἀπεγνωκῶς ὑμᾶς οὐδ' ἑτέρωσε βλέπων οὐδαμοὶ μετέστην, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τοῦ ὄνειδος τῆς εἰρκτῆς χαλεπῶς τῷ λογισμῷ φέρων, εἶτα διὰ τὴν ἡλικίαν οὐκ ἂν οἶος τ' ὦν τῷ σώματι τὴν κακοπάθειαν ὑπενεγκεῖν· ἔτι δ' οὐδ' ὑμᾶς ἐνόημιζον ἀβουλεῖν ἕξω με προπηλακισμοῦ γενέσθαι, ὅς οὐδὲν ὑμᾶς ὀφελῶν ἐμὲ ἀπώλλουσιν». Κατὰ τοὺς νόμους τῶν Ἀθηναίων ὁ κατηγορούμενος εἶχε τὸ δικαίωμα πρὸ τῆς ἀπαγγελίας τῆς ἀποφάσεως καὶ μετὰ τὴν πρώτην ἀγέρυσιν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ καὶ φύγη. Διὰ τούτου ἡ πολιτεία ἐθεωρεῖτο ἱκανοποιουμένη καὶ ἡ καταδίωξις ἔπαυεν, ἐπανελαμβάνετο δὲ ὅταν ὁ κατηγορούμενος ἐπανερχετο μὴ τυχῶν ἀμνηστίας παρὰ τοῦ δήμου. Τοῦτο συνέβη ἐπὶ τῶν Ἀρπαλείων εἰς τὸν Φιλοκλέα, ὅστις κατεδίωκετο ἐπίσης ἐπὶ δωροδοκία, ἔφυγεν, ἀφοῦ δὲ εἶδεν ἀθωωθέντας τοὺς ἄλλους ἐκ τῶν καταδιωκόμενων ἐπανῆλθεν, ἐδικάσθη, κατηγοροῦντος τοῦ Δεινάρχου, καὶ ἠθωώθη. Ὅτι διὰ τῆς φυγῆς τοῦ Δημοσθένους ἔπαυεν ἡ καταδίωξις πρὶν ἢ τὸ δικαστήριον ἀποφανθῆ γράφει παρακατιῶν ὁ Δημοσθένης «ἐπειδὴ δὲ καλῶς ποιούσα ἡ

¹ Ὁ Βουλῆς ἐκλαμβάνει ὡς ἐμφανισθέντα τὸν Δημοσθένην ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ δικασθέντα παρὰ τῆς Βουλῆς. L'histoire n'a conservé aucune trace de l'attitude que Demosthènes tint en présence del' Aréopage. Le Discours qu' il prononça κτλ. Déclaré coupable fut condamné κτλ. (σελ. 263). Ὅλα μῦθος.

δικαία τύχη τῆς ἀδίκου κρατήσασα, δις περὶ τῶν αὐτῶν ἀπέδωκεν ὑμῖν βουλευσασθαι, τῷ μηδὲν ἀνήκεστον ἐψηφίσθαι περὶ ἐμοῦ, σώσατέ με, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι κτλ.» Διὰ τί λοιπὸν ὁ Δημοσθένης διαμαρτυρούμενος περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ δὲν ἐπανερχεται εἰς τὰς Ἀθήνας; Ποία εἶναι ἡ δευτέρα βούλευσις, κρίσις τῶν Ἀθηναίων, καὶ τί παρ' αὐτῶν ζητεῖ; Ὁ Δημοσθένης ἦτα κύριος νὰ ἐπανεέλθῃ, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προφυλακισθῇ καὶ νὰ δικασθῇ καὶ τὴν προφυλάκισιν ἤθελε ν' ἀποφύγῃ. Ἀφοῦ διὰ τῆς φυγῆς ἐμαρτυρώθη ἡ δίκη ἐνώπιον τῶν Ἡλιαστῶν, πολὺ πιθανῶς ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἀρπαλείων κατέστη ἀντικείμενον πολιτικῆς συζητήσεως τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ὅπως ἐξευρεθῇ ὁ τρόπος τῆς ἀποδόσεως τῶν ὑπεξαίρεθέντων εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅπως ληφθῇ μέτρον περὶ τῶν φυγάδων κτλ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Δημοσθένης γράφει ἐκλιπαρῶν χάριν, ἀμνηστειαν, παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς Βουλῆς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀδίκου καταδιώξεως. Ἡ πρώτη λοιπὸν ψήφισις ἐγένετο ὅταν ὁ δῆμος ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τῆς ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ Βουλῆς, καθὼς γράφει ὁ Δημοσθένης ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς «ἕως μὲν ἑώρων ὑμᾶς, οὐδεμιᾶς ἠἀποδείξεως φανεραῆς οὐδ' ἐλέγχου γιγνομένου παρὰ τῆς Βουλῆς, πρὸς τὰ ἡ ταύτης ἀπόρρητα καταψηφιζομένους στέργειν ἡγούμην». Ἡ δευτέρα εἶναι καθ' ἣν ὁ Δημοσθένης ζητεῖ παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς περαιτέρω καταδιώξεως.

Ἐκ τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς δύναται τις νὰ εἰκόσῃ ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην διάσκεψιν τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ἐπεβλήθη εἰς τὸν Δημοσθένην ἡ ἐντὸς ῥητῆς προθεσμίας ἀπόδοσις χρηματικοῦ τινος ποσοῦ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ Ἀρπαλείου θησαυροῦ. Ὁ Δημοσθένης ἐζήτησε παρὰ τοῦ δήμου τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανεέλθῃ ἐλεύθερος μέχρι τῆς προθεσμίας ταύτης, ἵνα ἐκ τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ καὶ τῶν ἐράνων τῶν φίλων τοῦ συμπληρώσῃ τὸ ποσὸν ὅπερ ἐζητεῖτο παρ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τούτου ἀπαλλαγῇ τῆς καταδιώξεως. Οὕτω δ' ἐξηγεῖται τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον τῆς Γ' ἐπιστολῆς «οὐθ' ὑμᾶς αὐτοὺς αἰσχύνεσθε ἐφ' οἷς Ἀριστογείτονα ἀφήκατε, ἠἐπὶ τούτοις Δημοσθένην ἐκβεβληκότες, καὶ ἅ τοῖς τολμῶσι μηδὲν ὑμῶν ἠφροντίζειν μὴ λαβοῦσι παρ' ὑμῶν ἕξεστιν ἔχειν, ταῦτα οὐ δίδόντες ἐμοί, ἠἵνα ἂν οἷός τε ὦ, τὰ τε ὀφειλόμενα εἰσπράξας καὶ τοὺς φίλους ἐρανίσας τὰ ἠπρὸς ὑμᾶς διοικήσω, καὶ μὴ γῆρας καὶ φυγὴν ἐπίχειρα τῶν ὑπὲρ ὑμῶν πεπονημένων ἔχων, κοινὸν ὄνειδος τῶν ἀδικησάντων, ἐπὶ ξένης περιῶν ὀρῶμαι ἠβουλομένου δέ καὶ μόνον αἰτοῦντος ἄδειαν ὅσον περ χρόνον τὴν ἠἐκτισιν δεδώκατε, ταῦτα μὲν οὐ συγχωρεῖτε, ἐρωτᾶτε δέ, τίς οὖν αὐτὸν ἠκωλύει πικρεῖναι καὶ ταῦτα πράττειν»; Οἱ Ἀθηναῖοι ἀποφεύγοντες νὰ παραδεχθῶσι τὴν αἴτησιν τοῦ Δημοσθένους ἀπήντησαν, καὶ τίς τὸν ἐμποδίζει νὰ ἐπανεέλθῃ; ἔχει ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἐζήτησε καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περίστασιν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς προφυλακίσεως, μενούσης ἐκκρεμοῦς τῆς καταδιώξεως καὶ καταργουμένης, ἐὰν ἐντὸς τῆς ταχθείσης

αὐτῷ προθεσμίας πληρώσῃ τὸ ποσὸν εἰς τὸ ὅποῖον οὐχὶ παρὰ τῆς Ἡλιαίας ἀλλὰ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καταδικάσθῃ. Προκατειλημμένοι ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης ἐναντίας γνώμης οἱ ξένοι ἐρμηνευταὶ τοῦ Δημοσθένους, κατ' αὐτὴν ἀνυπόπτως μεταφράζουσι, καὶ ὡς ἀπόδειξιν τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου καταδίκης τοῦ Δημοσθένους ἐπικαλοῦνται τὴν φράσιν τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ: «Ἀφθόνων δ' ὄντων, ἀπορῶ τί πρῶτον ἀδύρωμαι τῶν παρόντων κακῶν, πότερον τὴν ἡλικίαν . . . ἢ τὴν αἰσχύνην ἐφ' ἣ κατ' οὐδένα ἔλεγχον οὐδ' ἀπόδειξιν ἀλοῦς ἀπόλωλα»; Ὁ Beullée μεταχειρίζεται τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν «Parlerai-je de mon âge avancé . . . ? Parlerai-je de la honte dont me couvrent une sentence qui n' a été prononcée sur aucune preuve solide?». Ἀλλὰ ἐκτὸς ὅτι παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἡ φυγὴ ἦτον ἰσοδύναμος πρὸς καταδίκην, τὸ ἀλοῦς σημαίνει οὐχὶ καταδικασθεὶς ἀλλ' ἠττηθεὶς. Καὶ ἀληθῶς ὁ Δημοσθένης ἠδύνητο γὰρ θεωρῆ ἑκυτὸν ἠττηθέντα καὶ ἄνευ καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀφοῦ ἔφευγε τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀπὸ εἰσαγγελέως καὶ κατηγοροῦ εὕρισκετο αὐτὸς κατηγορούμενος καὶ φυγᾶς. Ἐπειτα «κατ' οὐδένα ἔλεγχον ἀλοῦς» ἀποτελεῖ μίαν ὅλην ἀρνητικὴν φράσιν, δύναται δὲ γὰρ ἐρμηνευθῆ εἴτε «ἀλοῦς ἄνευ ἐλέγχου», εἴτε «μὴ μετ' ἐλέγχου ἀλοῦς». Ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη ἐρμηνεία θὰ δοθῇ ἐκ τῶν περιστάσεων, γνωστῶν εἰς τὸν γράφοντα καὶ τοὺς πρὸς οὓς ἀποτείνεται.

Τὸ κατ' ἐμὲ λοιπὸν θεωρῶ ψευδῆ τὴν διήγησιν τοῦ Πλουτάρχου περὶ τῆς δίκης, τῆς καταδίκης καὶ τῆς ἀποδράσεως τοῦ Δημοσθένους, καθὼς φαίνονται ἄτεχνος κακολογία αἱ ἀραὶ καὶ ὕβρεις κατὰ τοῦ δήμου, τὰς ὁποίας ὁ Πλουτάρχος ἀποδίδει εἰς τὸν Δημοσθένην φεύγοντα ἐξ Ἀθηνῶν. Καθὼς εἰς ὅλους τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰς πράξεις του ἐπὶ τριακονταετίαν πολιτευόμενος, οὕτω καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς ἐκ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ φαίνεται ὅσον ὀξύχολος, ἐπιθετικὸς καὶ δριμύς κατὰ τῶν κολάκων καὶ κατὰ τῶν προδοτῶν, τοσοῦτον συμπαθὴς πρὸς τὸν δῆμον, ἀφοσιωμένος πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ εὐσεβὴς πρὸς τὴν πολιτείαν. Ὁ πόθος τῆς πατρίδος καὶ ἡ στοργὴ τῆς πολιτείας οὐδέποτε ὑπηγόρευσαν ἐκφράσεις μᾶλλον ἀληθεῖς καὶ πεθητικὰς ἢ τὰς τοῦ ἐν Καλαυρίᾳ φυγάδος. Οὐδεὶς Ἕλληγν δύναται ν' ἀναγνώσῃ τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ σήμερον χωρὶς γὰρ δακρύσῃ ἀναλογιζόμενος ὁποίους εἶχομεν προγόνους. Ὁ Δημοσθένης ἄνευ προκαταλήψεως κρινόμενος, καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, δὲν ἤθελε φανῆ κατώτερος τοῦ Ἀριστείδου κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ τοῦ Θεμιστοκλέους κατὰ τὴν πολιτικὴν περίνοιαν, οὐδὲ τοῦ Περικλέους κατὰ τὴν κυβερνητικὴν ἱκανότητά¹. Ὑπῆρξεν ἀτυχῆς εἰς τὰς περιστάσεις τοῦ βίου του, ἀλλ' ἐπὶ πάσιν ἔσχε τὸ ἀτύχημα γὰρ διατηρήσῃ ὁ Πλουτάρχος ἀκμαῖα παρὰ

1 Τὴν ἐπιδοσαν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν εἶχον γράφει τὰς φράσεις ταύτας καὶ τελειώσῃ τὴν μελέτην μου, τυχαίως ἀνοίξας τὸν Λουκιανὸν ἀπῆντησα τὴν αὐτὴν κρίσιν: «Τοῦτον (τὸν Δημοσθένην) οὐ λαθεῖν ἐστὶν οὐ φανακίαι, οὐ πριασθαι, οὐ οὐ μᾶλλον, ἢ τὸν Ἀριστείδην ἐκείνον καὶ Περσῶν βασιλεὺς ἐπρίατο . . . ὁ γὰρ Ἀθηναίος τοῖς πάλαι Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς κέγένετο, τοῦτο τοῖς νῦν ὁ Δημοσθένης, ἐφ' ἡμῖλλοις Θεμιστοκλεὶ μὲν τὴν σύγασιν, Περικλεὶ καὶ τὸ φρόνημα».

τοῖς μεταγενεστέροις τὰ θουλήματα τῶν ἀντιζήλων καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ῥήτορος, ὅπως οὐδεὶς ἄχρι τοῦδε τολμήσῃ νὰ θαυμάσῃ τὸν Δημοσθένην εἰς ὅλον τὸ μεγάλειον τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ.

I. A. ΤΥΠΑΛΛΟΣ ἀκτιγράφος.

ΠΟΙΚΙΛΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΤΡΙΤΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΟΝΤΟΥ

§ 4.

Παρθενίαι—Παρθένιοι.

Τὸ ἐπίθετον παρθένιος σημαίνει τὸν γεννηθέντα ἐκ παρθένου ἢτοι ἐκ γυναικὸς ἀγάμου ἔτι οὔσης καὶ παρθένου νομιζομένης εὐρίσκεται παρ' Ὀμήρῳ λέγοντι Ἰλ. II, 180 :

τῆς δ' ἐτέρης Εὐδώρος ἀρήϊος ἠγεμόνευε
παρθένιος, τὸν ἔτικτε χορῶ καλῆ Πολυμήλη.

Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Πινδάρῳ Ὀλυμπ. Γ', 31 :

κρύψε δὲ παρθενίαν ὠδῖνα κόλποις.

Σχολ. Ἰλ. II, 180 «Ὅτι παρθένιος λέγεται ὁ ἐξ ἔτι παρθένου νομιζομένης γεννώμενος, σκοτίος δὲ ὁ κατὰ λαθραίαν μίξιν καὶ οὐκ ἀπὸ νομίμου γάμου». Z, 24 «Ὅτι τοὺς μὴ ἐκ φανερῆς συνουσίας, λαθραίως δὲ μίξεως γεγονότας σκοτίους καλεῖ, τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ παρθενίους». Πρβ. καὶ Δ, 499.

Ἀπολλών. Σοφισ. Λεξ. Ὀμηρ. σελ. 128, 8 «Παρθένιος: ὁ ἐξ ἀνεκδότου λαθραίως γενόμενος ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἔτι παρθένον εἶναι τὴν γεγεννηκυῖαν αὐτόν».

Εὐστάθ. σελ. 1053, 39 «Παρθένιος δὲ τίς ἐστὶν αὐτός ὁ ποιητῆς δηλοῦ διδάξας παρθένιον εἶναι τῇ μητρὶ παιῖδα, οὐ γεννηθέντος λάθρῃ ἐν παρθενίᾳ καιρῶ, εἶτα τὴν γεννησαμένην ἀνὴρ ἕτερος ἠγάγετο πρὸς δώματα, ὅπερ ἀκφρανδὸν ὁπίσειν πρὸ ὀλίγων ἔφη ὁ ποιητῆς». Πρβ. καὶ σελ. 502, 29 καὶ σελ. 622, 41.

Σχολ. Πινδάρ. σελ. 137 «Παρθένιοι γὰρ λέγονται παιῖδες οἱ λάθρῃ τιχτόμενοι παρὰ τῶν ἔτι νομιζομένων εἶναι παρθένων».

Φώτ. Λεξ. σελ. 397, 1 «Παρθένιος: ὁ ἐκ παρθένου ἔτι δοκούσης εἶναι γεννώμενος». σελ. 630, 11 «ὑπὸ σκοτῶ δὲ γεγονώς: σκοτίος, ὅπερ ἐστὶ λαθραίως παρθένιος (δὲ) ὁ ὑπὸ (Γρ. ἀπὸ) παρθένου δοκούσης γεγονώς». Πρβ. καὶ Σουίδ. Τόμ. Β', 6', σελ. 125 καὶ 1373. Παρατηρητέον δ' ὅτι καίτις